

REMISSVAR

2025-12-16

Dnr: BO 2025-0304

Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se

Betänkandet Ändring av permanent uppehållstillstånd för vissa utlänningar (SOU 2025:99)

(dnr Ju2025/01974)

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Många förslag på migrationsområdet gör det svårt att överblicka

Den globala migrationens förändringar det senaste årtiondet har fått stora konsekvenser, såväl på lagstiftning som på samhället. Ur ett barnrättsligt perspektiv är det centralt att analysera vilka konsekvenser varje lagstiftningsåtgärd får för barn och unga, men också vilka de sammantagna effekterna av olika reformer blir för barns livsvillkor och förutsättningar att åtnjuta sina rättigheter. Vidare är det, när många initiativ tas på ett och samma område, extra viktigt att göra systematiska utvärderingar av de sammantagna effekterna.

Analyserna av barns rättigheter är bristfälliga

Utredningen bedömer (s. 86) att Sveriges internationella åtaganden inte utgör något hinder mot att införa lagstiftning som innebär att vissa permanenta uppehållstillstånd ändras och ersätts med tidsbegränsade sådana. Utredningen lyfter fram att det i såväl den föreslagna särskilda lagen som i utlänningslagen finns olika ventilbestämmelser som syftar till att motverka oskäliga konsekvenser i enskilda fall och undvika att enskilda bedömningar ska stå i strid med Sveriges internationella åtaganden. Beslutande instans kommer till exempel att behöva ta ställning till om ett beslut om utvisning är förenligt med barnkonventionen.

I propositionen till inkorporering av barnkonventionen tydliggörs att lagstiftaren ska beakta och synliggöra konventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.¹ Att kopplingar görs till artiklar i barnkonventionen är ett viktigt led i implementeringen av konventionen eftersom rättstillämparen i stor utsträckning söker stöd i förarbeten. I propositionen betonas också att det är viktigt att hela lagstiftningskedjan, från utredningsdirektiv till beslut i riksdagen, präglas av ett barnrättsperspektiv. Det är viktigt, anges det, att barnets rättigheter uppmärksammas och fångas upp på ett tidigt stadium i lagstiftningsprocessen i de fall där det kan vara av relevans. Om barnets rättigheter beaktas redan på utredningsstadiet och synliggörs i betänkanden, kan

¹ Proposition 2017/18:186, Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter, s. 74.

det bidra till att fördjupa diskussionen om de framlagda förslagen och ge ett bättre underlag inför det efterföljande lagstiftningsarbetet.²

Barnombudsmannen ser att utredningen inte har gjort gedigna analyser utifrån barnkonventionen utan i hög grad lägger detta på rättstillämparen. Barnombudsmannen är kritisk till detta. För att inkorporeringen av konventionen ska få reell verkan i lagstiftningsarbetet och i tillämpningen krävs att barnperspektivet och barnrättsperspektivet synliggörs på ett helt annat sätt än vad som är fallet i detta betänkande. En djupgående analys av konsekvenserna för barn och deras rättigheter behövs för att kunna bedöma förslagens förenlighet med barnkonventionen. En sådan behöver genomföras i den fortsatta beredningen av ärendet.

Barns egna åsikter och erfarenheter är ett viktigt underlag som saknas

En viktig del i att bedöma och analysera konsekvenser för barn och deras rättigheter är att inhämta barns och ungas erfarenheter och åsikter. Barn har rätt till delaktighet enligt artikel 12 i barnkonventionen och det är endast om barn görs delaktiga som träffsäkra förslag kan utformas. Det är en allvarlig brist att utredningen enligt vad som framgår inte har involverat barn och unga i sitt arbete och inte heller, enligt vad som framgår, hämtat in synpunkter från barnrättsaktörer. Utredningens förslag kommer påverka barn på både kort och lång sikt, och barns röster hade därför varit ett viktigt underlag för utredningens ställningstaganden och för en mer allsidig belysning av frågan.

Kapitel 5 En särskild lag om återkallelse av permanent uppehållstillstånd för vissa utlänningar

Barnombudsmannen avstyrker utredningens förslag i den del det rör barn

Enligt den föreslagna lagen ska huvudregeln vara att ett permanent uppehållstillstånd som omfattas av lagen ska återkallas och ersättas med ett tidsbegränsat uppehållstillstånd, om det finns förutsättningar för det.

Barnombudsmannen avstyrker utredningens förslag till den del det rör barn.

Barnombudsmannen ser det som positivt att barn som är bosatta i Sverige också har svenskt medborgarskap och därmed en stark förankring till det land där de bor. Att vara svensk medborgare kan innebära att känslan av tillhörighet till och delaktighet i det svenska samhället fördjupas. Behovet av att stärka barn och ungas delaktighet och tillhörighet i det svenska samhället framkommer i samtal med barn, där många barn uttrycker att de står utanför. *"Jag vet att det finns rättigheter och lagar som ska skydda barn – Men det gäller inte mig – Det är andra barns rättigheter."*³

Ett svenskt medborgarskap kan också innebära ett skydd för barn i vissa situationer, till exempel för barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Det kan handla om att svenska myndigheter ges större möjligheter att agera när ett barn riskerar att föras utomlands mot sin vilja i syfte att utsättas för barn- och tvångsäktenskap, omvändelseförsök eller andra hedersrelaterade övergrepp. Om ett barn redan har förts ut ur landet kan ett svenskt medborgarskap underlätta konsulärt stöd och möjliggöra mer direkta kontakter med och åtgärder från svenska myndigheters sida för att barnet ska kunna

² Prop. 2017/18:186, s. 95.

³ Citatet hämtat från Barnombudsmannens årsrapport 2025, "Ni måste hinna före – Barn och ungas berättelser om att vara frihetsberövad".

återvända. Medborgarskapet kan också överlag stärka rätten och möjligheten till stöd och skydd för barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck, eller som behöver skyddat boende och andra stödinsatser i Sverige.

Barnombudsmannen ser dock att förslaget innebär stora risker ur ett barnrättsligt perspektiv och en påtaglig försämring för barn och barns rättigheter.

I remissvaret över utredningens delbetänkande, där en utmönstring av permanent uppehållstillstånd föreslogs, framförde Barnombudsmannen att förslaget skulle innebära att barn och deras föräldrar får en betydligt mer osäker och oviss livssituation under lång tid, innan det är möjligt att ansöka om medborgarskap. En sådan oviss tillvaro kommer att motverka familjers möjligheter att rota sig och försvåra förutsättningarna för föräldrar att utöva ett gott och tryggt föräldraskap.

I detta fall handlar det om en än mer långtgående situation – att återkalla redan fattade beslut och, om förutsättningarna är uppfyllda, ersätta dem med tidsbegränsade. Utredningen själv konstaterar (s. 170 f.) bland annat att för i vart fall vissa av de barn som berörs kan förslagen medföra ökad risk för stress och oro och därmed påverka deras hälsa och utveckling negativt.

Barnombudsmannen ser en stor risk att ett flertal rättigheter i enlighet med barnkonventionen kommer påverkas negativt för de barn som berörs. Till exempel rätten till icke-diskriminering (artikel 2), rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6), rätten till bästa möjliga hälsa (artikel 24) och rätten till den levnadsstandard som krävs för barnets utveckling (artikel 27).

Om utredningens förslag blir verklighet måste en noggrann prövning göras i varje fall där ett barn berörs

Om utredningens förslag blir verklighet behöver det i varje enskilt fall där barn berörs göras en noggrann prövning av vad som är barnets bästa utifrån omständigheterna för det individuella barnet. I denna process är det av grundläggande betydelse att barn får information, får framföra sin åsikt och att barnets åsikt får en reell betydelse för beslutet. Bedömningarna i ärenden som rör barn måste också göras av personal som har särskilda kvalifikationer gällande bedömningar av vad barn berättar, barns situation och barnets bästa. Samt kunskap om våld mot barn och om hedersrelaterat våld och förtryck. Barnombudsmannen anser mot denna bakgrund att den ventilbestämmelse som föreslås inte kan vara för snäv i de fall där barn berörs, utan tillämpningsområdet behöver vara generöst. Med ett alltför snävt rekvisit kan andra hänsyn än barnets bästa i för hög utsträckning komma att väga tyngre i det enskilda fallet.

Vissa barn kan missgynnas extra mycket av utredningens förslag om möjligheten till svenskt medborgarskap inte finns eller om den i praktiken är begränsad

Utredningen konstaterar (s. 170) att den trygghet som en rätt till permanent vistelse i Sverige innebär som regel försvinner för de barn som berörs av förslaget och kan återuppnås först när svenskt medborgarskap förvärvas. Vissa barn, som inte uppfyller kraven för svenskt medborgarskap⁴, kommer med förslagen inte längre åtnjuta den trygghet som rätten att vistas i Sverige permanent innebär. Vidare kommer vissa barn som saknar grund för tidsbegränsat uppehållstillstånd behöva lämna landet. För de barn som berörs i dessa avseenden kommer förslagen alltså innebära sämre förutsebarhet och trygghet.

⁴ Utredningen lyfter fram att det i sammanhanget kan noteras att det även för barn har föreslagits skärpta krav för förvärv av svenskt medborgarskap, SOU 2025:1.

För vissa barn som lever i en utsatt situation kan möjligheten till svenskt medborgarskap användas som ett medvetet maktmedel, där föräldern kontrollerar när eller om en ansökan ska göras. Det kan skapa en situation där barnet saknar möjlighet att påverka sin rättsliga ställning och där medborgarskapet villkoras av barnets lydnad eller anpassning till familjens normer. I hedersrelaterade sammanhang kan hot om att inte ansöka om medborgarskap, eller att fördröja processen, användas för att begränsa barnets handlingsutrymme, exempelvis genom att barnet görs beroende av föräldrarnas "godkännande" för att få tillgång till tryggare rättigheter i Sverige.

Ett barn kan även hållas kvar i en osäker migrationssituation som ett sätt att förstärka familjens kontroll, där barnet lever med oro för att sakna skydd eller riskera negativa konsekvenser om familjen skulle lämna landet. På så vis kan möjligheten till svenskt medborgarskap i praktiken bli ett verktyg för att utöva makt, skapa lojalitetskrav och ytterligare försvaga barnets möjlighet att påverka sin egen situation.

För att kunna göra bedömningar utifrån sådana omständigheter behöver handläggande personal, som berörts ovan, ha kompetens om barn och om hedersrelaterat våld och förtryck. Det är av vikt att personal ges möjlighet att samtala med barnet enskilt om det krävs för att barnet ska ha möjlighet att föra fram sin berättelse. Detta är också en förutsättning för att anmälningar till socialnämnden ska kunna göras i de fall där det behövs.

Ovanstående frågor behöver analyseras och tas om hand i den fortsatta beredningen.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit juristen Karin Juhlén. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschefen och chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
Barnombudsman

Kopia till
Ju.L7@regeringskansliet.se